

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Wiking
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra, "Kråksmåla".
Socken: Håghult. Berättat av: Susanna Eklundsdotter, m.f.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1800 i Håghult socken.

Uppteckningen berör sägner om L.
av ärets mänader, som enligt
fädernas uttåg hade stor be-
tydelse.

Vol. 1.

Följor. 1-18.

Skriv endast på denna sida!

1)
De uppteckningar som följa äro dels
i mitt minne bevarade av hörsägues
från fäder; och dels har jag dem up-
ptecknade i mina samlingar. Ty det
är omöjligt rymma allt i "Köjarn-
kamburet."

Enligt fädernas tro hade Februari må-
nad stor betydelse. Enligt ritorna om
döde forskaren "J. P. Thorsen" (Kantors
kräftmåla) så hade Februari fått
sitt namn efter en Romersk kungs-
fest "Februa". som för dem firades i
denna månad. — Vårt gamla svens-
ka namn på Februari är "Göjermånad".
Enligt gamla almanackor har jag
funnit att dagen då när en längd av
2 timmar och 49 minuter. Solen löper i "Fir-
kens becken från 10de Februari till 11te Mars.

Förh.

L.)

ACC. N.R. M. 9585. 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

G'en liten, äldrig bok, som farbror Nils
i Björkebo ägde lärde jag b.a. följande
rimsa. "Nu frugtar jag Kalvsjukan
(Kallsjukan) med makt. Ved att kugga
och gädning att köra giver jag på att
ena varm skinnkjortel kan jag väl li-
da; jo låter mitt blod och månd kölden
förlida." — "Kärau framgår att man
denna månad måste hålla sig varmt
klädd; förky denna fids köld föro-
sakade mycken ond välsä i männi-
skane. Hertil skall du dig avhålla
från froseri i mat och dryckjan."
Y "Fiskens becken" är det tjänligt att my-
cket köpa och sälja, att skada sig i
nya kläder, att kvinno laga och brädda
hålla. — Obs! Om ett barn, som vart fött
i "Fiskens becken", hette det att det får
Först

3)

ACC. N.R. M. 9585:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

medelmåttig lekamene och hals, samt ett stort ansikte. Han är girig och gillar mycket äta och dricka, talas mycket, en klaffare och ljungare, träder gärna och bliver snart drucken. Han bliver den gravaste bland sina bröder, ja han skall träta och kiva med sina fader. Särskilt skall han få ena and och trätgerig huskar och obydliga barn. Ili fiskens becken är han kvinnohär och lättvinnig. Ili "Vänerens becken" (11. mars - 10. april) haver han lycka med all den frugt på jorden är. Ili "Lejants becken" (14. juli - 14. augusti) blir han sjuk och högst underlig till sinnes. Blir han sjuk i "Vägens becken" (14. september - 14. oktober) så dör han av samma sjukdom. Ili "Skorpionens becken" (14. okt.

Fol. 104

13. november) haver han lycka på vandringar. Elfi "Skypkens Becken" (13. November—13. December) bliver han rik. Elfi "Gefebäckens Becken" (13. Dec.—10. Januari) haver han god lycka till att köpa och sälja. Elfi "Vattnemannens Becken" (10. Januari—10. Februari) skall han inte begynna, "ty det är en annan tid." —

Bland märkesdagar i denna månad stod i förbros lilla bok och följande ramsa. "Regnar thet Kyndelsmässadagh, med vintern tager thet ey lagh; Men om solen thet dagh bläncker, stor snö och godk Winter bliver." — Regnar det under "Kyndelsmässan" blir det dålig Humörskörd. — "Så lång pakisen är "Fastlagsmåndag" så långt lön till kommande rammar." — Regnar det den

Försk.

första Februari, så blir det dåligt väder, följande rammar. — Drappar det från kyrkotakene i Kyndelmässan, så är Björken gränskande till Valborgsmässa — Klarb väder den 3. fe Februari vidar för ett gott år. — Timmer till hus borde byggas i Februari, ty då motstår det råta och angripes i det av trämask. Särskilt heter det i en gammal ramsa. "Om man i denna månad, timmer fällas, då kan man därmed bygga sig hus, som röfan ej vid vill, för maskar är man byggakt, så haver gamlarn det svigregt, och jag har det på minnet lagt". — Obs! Under loppet av Februari börjar som känk är Jastan. För den som vill leva efter de "Gamle vises råd" på böra dem noga beakta följande sägner!

6.)
Först bör man skäka om sin bräck-
liga stopphydd, som i denna må-
nad borde vara utsatt för många
och stora faror. Man bör intet äta
mycken och salt mat, ty gör man
det blir man sjuk och sängliggande
under våren. Söt mat och färkt ric-
ka är synnerligen nyttigt i fastan. Efter
sådan förhäring blir hälsa och kraft,
sill den kammande våren. I fastan
är det mycket nyttigt att förkära "rut".
Jag har blott sett förbror Nils odla
"Ruta" i ett litet land. Om denna ört
hör till familjen "Rutaceae" får Hög-
lärde bestämma, men örten var blå-
grön med gulaktiga blommor. Borde
helst förkåras om morgonen "På fastande
mage." — Sam känt borde vara så
Först

ACC. N:R. M. 9585:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Rådde i den gamla folktron myck-
en vidskrefle. B.a. tron på "påskkäring-
ar." Dessa vandrade från gård till
gård om nätterna för att berätta att
"rida till Blåkulla på." Men man
kunde göra herorna ett streck i säk-
ningen genom att lägga en bit "sug-
erstål" även kallat "vådestål" i djurens
drickeska. Obs! Med bemälda stål an-
ses stål av något verktyg som var
den arbetsvillja påth sänder un-
der arbetet. Sjut, som druckit vat-
ten på sådant stål hade her-
orna ingen makt över. Obs! Den
som hade en avän och ville veta
honom bewärligheten skulle den 7^{de}
natten stå ut ett kvartal spinaska
på avännens åker, så fick avännens
förm.

och dennes familj lika många Löss till
kommande sämningar, så då vara dem
inbet gärningssläsa innan dem vara
parasiterna fria. — Tisdagen i fast-
lagsveckan skulle man (om förhå-
llandena det tillåts) utgå gräsfrä i höst-
rägen där man kunnat erhålla klä-
vervall. Det hette i en gammal sam-
na, "Den tisdag, som i fastlagsve-
kan mäns komma, skall man
bebrakta alla änglars dagar from-
ma, så säga de gamle efter deras
sinn, den samma morgon skall
man plantera in och så frä i alla
änglars namn, så blir det alltid
gräs till stor gagn." — Februari
bebraktades i gammal tid, som
den värsta svämmande, så det
förlor

9)
ofta inföll snöyra; och det var vanligen
så. Tysnnerhet vid "S:t. Sigfrid" den 15de.
Givens var det vädningar, så det var
ej lika alla år, men av gamla sägner
att döma, så lär Februari varit rik
på snö i äldre tid. — Nu följer ytter-
ligare en gammal ramsa om Februari.
"Må man gilla, hus bygga och be-
sätta, ty gammal är gå, som en gång
aldrig blår rökan i husen sin kila
om himret i Gåjekid fället. — Fastlagas
kammer, om jorden i, så säcks röja
sin frugbara famn, strör jag på
"Änglarhasfislag" mitt frä i ditt
och de heligas namn."

10.)

ACC. N.R. M. 9585:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.Gamla sägner om Mars månad.

Enligt uppgift av den å sidan 1. omfala-
kantor "Johan August Thorsen" så är
Mars månad uppkallad efter den
Romerske krigsguden "Mars" af vilken
den varit helgad. Har oss hette Mars
för "Vår månad i åldrig tid, därför
att de egentliga vårfecken då börja-
de visa sig. Dagen var i mars en
längd av 12. timmar och 12. minuter.
och solen löper i "Vädrens fecken."
Om denna månad sade b.a. de gam-
la; "Jag beskärer mina fräd i Thor,
plöjer då min åkerjord; denna må-
nad lät inbet blod, bad och svett
är mig då god."— Vidare sade fäder-
na, "I Mars skall man si offer brätta
för."

11.)

ACC. N.R. M. 9585: 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och buskebad taga, och därtill sött
dricka bruka. men vackta sig för kua
dricke. I "väduren" är gatt att handla
med herrar, att vägar vandra, att
varor köpa och att arbeta uti eld.
Obs! För den som råkar vara född tiden
14de mars — 10de april gäller följande. "En
människa född i "Vädrens tecken"
låter sig lätt beröka av ett ringa slag
är okrykt och haver ett prunt dunkelt
och stora ögon. Han bliver karg och
förbruten. lätt vred, men är snart
blickad; när han blir vred, så väl-
la de stora pannådroarna öpp kan
plägar ett ärr i sitt huvud hava
och fruglar sina egna ögon. Offa
misstär han allt sitt gods, men trinner
snart annat igen. Han önskar sig
född!

12.)

ACC. N:R. M. 9585:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ofta döden och brukar sin handel all-
tid i sitt fädernesland. När solen
är i "Oxen Becken" 11.de april - 12. maj, då
haver han lycka i allting både till
kraften och lunde. Han bliver den bästa
av sina bröder och avlar förskändiga,
duktiga, barn. När solen är uti "Jung-
fruns Becken" 14.de augusti - 14.de septem-
ber så skall han vakta sig för stark
mat och dryck; och inget viktigt
företag begynna. Ut i "Sjöpens Becken"
14.de september - 14.de oktober haver
han stor lycka uti Frice. Ut i "Skor-
pians Becken" 14.de okt. - 13.de Nov: Haver han
lycka på resor med ty god ände. Ut i
"Glefbockens Becken" 13.de december - 10.de janm-
ari haver han lycka uti allt. Ut i "Kaffu-
mannens Becken" 10.de januari - 10.de (kamm-
Februari) Febr.

13.)

ACC. N.R. M. 9585:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

all vinst i handel komam till gada.
 Elli "Fiskens Becken" 10de Februari — 14te mars
 haver han lifen lyckat i sina företag.
 Lever han över ynglingadåren, blir han
 75 år gammal.

9 Mars finnes gott om gamla mär-
 ken och märkesbägar. Ols! Fryser det
 i Fastane Wärfu natt, Ljiftet häa
 blir på ängen natt? så Värste jag i
 farbrors lilla bok. Vidare "Om myc-
 ken dagg i Mars månad sig begi-
 ver, mycket regn i detta år det bli-
 ver; så mycken dagg som i Mars
 månad faller, så mycken rimfrost
 efter Påska med alla, så mycken dagg
 i september månad kamma folka
 och få till framma. Sessukam ha-
 va fäderna berättat. "Om f. Bengt
 Fors!

14)

ACC. NR. M. 9585:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dag=(27ste mars) så blir våren våt, är
den blåsig och torr, så varder och så
våren torr. Varder det mycket dim-
ma i mars månad, så blir det ett
regnigt år. På vårfrudagen klar,
så vädar det för ett gott år, klart
väder på påskdagen ger kornet god
växt det året. OBS! Egen reflex! Om
dessa sägner hava något att säga,
så makte den kistvände grunda
sig i den gamla folktron på Pås-
kandagens mystiska förmåga att
giva kornväxt. Påskdagen har
inget visst givet data, som många
gamla, märkesdagar hava. som
t.ex. bemälda S:t Bengtsdagn. f.
Frysar det "Gamla Vårfrudagn" (Mak-
ten till 6te april) så feostar det 40.
Folk!!

påföljande vätter, så har min fader och
morber berättat. Sådant vådret
är "40. Martyrersdag" (den 7de mars)
sådant fördes vådret bliva i 40.
följande dagar. — Som många
gångar f.d. upptecknats, så var Pisk
i gammal tid en "Trolldammens
Häglid" i synnerhet "Symmelveckan"
= (veckan närmast pisk.) Det är in-
tel helt utan att en liten ännu kon-
stvarande anstrykning tyder på de
gamla sägnerna. Eftersom jag har
oss. Jag minnes i min barndom
hur gamla på Symmelandsdagskvällen
skjölle i luften. H. o. med genom kon-
sterna i bäningshusen och en och
annan fände upp eld ute på mar-
ken och i syfte att skrämma bort

16.)

ACC. NR. M. 9585:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Påskkäringarna, som Skorsborsdags-
natten broddes resa till Blåkulla
i luften för att möta Djävulen
och auktoritär läsa proskausker. Obs!
benligt bemärlde Kaubor J. J. Thorssons
utdrag, så har man knäkt sig "de
blå bergen-(Blåkulla) förlägt till olika
plattor. Obs! I vårt Land till "Om
jungfru i Palmar sund." "I Jan-
märk till valkansen "Hekla på Ylland"
"I Tyskland till Blockberg" o. s. v. — Obs!
Om påskdagen, vilken av de gamla
antägs vara en av ärets mera betydelsefulla
märkesdagar, hette det.
"Om det om påskdag liksom regna
vill, liksom fader det året bliver till,
men är det klara väder ett gott år
det kvädes, med myckna snö i vinter.
Forts!"

18)

ACC. NR. M. 9585:17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som mänd kamma, oss alla till fram-
ma. Det är gott den dagen att barn
"kuvänja, som fulla tider hava diat
modrens spekar, i Guds namn skall
det begynna, därefter dem till lär-
dam och Gudsfrögnan skynna."—

"Ett gammalt rim lyder så: "Mars med
rätt skägg lockar barn utan vägg."
Vad som här menas med "Skägg" är
svårt att tyda. Kanske man tänkte
på de långa, spetsiga bakisarna,
som bildades den på taken smål-
lande snön, vilket var ett osviktigt
tecken på att solen kommit oss
närmare och därmed vären, så
barnen kunde börja leka utanför
hemmets väggar. Och! Men intet all-
tid lockar" Mars med rätt skägg, det
Folk!

18.)

ACC. N:R. M. 9585:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

reka åtminstone vi gamlingar. Det
finnes också något som heter "Mars-
mare," och den plär in locka ut
varken ung eller gammal i anädan.
Detta prövt att vintrén annars kän-
nat vara sämligen blid. Men det är
ett känt gammalt folkskrick att
"Blid vinter gör kall mars." Ty det be-
kar i blidvintrar merendels komma
en "köldknäpp" på vår sidan. Men
i regel sade de gamle om skör må"om
inket förr än i mars, så ska han
ge må rej." En gammal "marsprall" ly-
der så, "I byarna ha baken sin mjuka
snöpäls päls, liksom svarta kuor träden
stå i vita blomsterfält. Örörlig hänger
luffen i fuktigt gräs och grätt, och runt om-
kring i byskogen, det droppar kung och vätt."